

บทที่ 2

วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การสืบทอดอาชีพชาวนาในพื้นที่ ตำบลบางภาชี อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” ผู้ศึกษาได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดอาชีพชาวนา เพื่อใช้ในการทบทวนและเชื่อมโยงกับผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย
2. แนวคิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)
3. ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล (Traits and Factors Theory)
4. ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอาชีพของเกอแลต (Gellat)
5. แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีศักยภาพการพัฒนาและการแพร่กระจาย

ทฤษฎีนี้เป็นหนึ่งในทฤษฎีที่ในการอธิบายถึงการพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2549, น. 14) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ว่า หมายถึง การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นซึ่งอาจใช้ดัชนีชี้วัดได้หลายแบบเช่น การวัดทางการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง อนามัย หรือทางจิตใจ โดยมองว่าหากสิ่งเหล่านี้สูงขึ้นหรือมีมากขึ้นถือได้ว่าการพัฒนาที่สูงขึ้น

องค์ประกอบของการผลักดันให้เกิดการพัฒนา ประกอบด้วย 6 ปัจจัย คือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติ โดยที่มนุษย์ไม่ได้สร้างขึ้น เช่น ดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุ น้ำมัน ทองคำ ปัจจัยเหล่านี้สามารถทำให้เกิดการพัฒนาได้เนื่องจาก เป็นทรัพยากรที่สามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์สามารถแปรสภาพให้เปลี่ยนเป็นเงินทอง นำไปใช้จ่ายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นได้ ยังมีทรัพยากรมากก็ยิ่งทำให้ระดับการพัฒนาสูงขึ้น

2. ทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง มนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มในวัยกำลังแรงงาน สังคมที่มีกำลังแรงงานสูง ย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนา ในทางกลับกันหากสังคมใดมีกำลังแรงงานต่ำ และวัยกำลังพึ่งพิงแรงงานที่สูงย่อมส่งผลเสียต่อการเป็นภาระ เพื่อการพัฒนา

3. องค์การสังคม องค์การทางสังคมที่เป็นประโยชน์ ได้แก่ กลุ่มอาชีพ สหกรณ์ กลุ่มทางการศึกษา การรวมตัวเป็นองค์การของกลุ่มเหล่านี้ เปรียบเสมือนพลังในการทำงานให้ใหญ่ขึ้นและมากขึ้น ลักษณะของการร่วมกันทำ ช่วยกันคิดช่วยกันทำ การตรวจสอบความบกพร่องต่าง ๆ เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการพัฒนา

4. ภาวะผู้นำ ในที่นี้หมายถึง จำนวนคนที่เป็นผู้นำ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู ผู้นำเกษตรกรชาวไร่ ฯลฯ เหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก ผู้นำมักเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม สามารถรวบรวมกลุ่มคน ให้ช่วยเหลือกันทำงาน ยิ่งหากผู้นำมีคุณภาพด้วยแล้ว จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ตามได้ถูกต้อง

5. การติดต่อสื่อสาร หมายถึง การติดต่อระหว่างคนในชุมชน ระหว่างชุมชน ระหว่างเมือง ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการพัฒนาที่การติดต่อสื่อสาร เปรียบเสมือนการแลกเปลี่ยน การถ่ายทอดความรู้ การเรียนรู้จากกลุ่ม ชุมชนหนึ่งไปยังอีก ชุมชนหนึ่ง การถ่ายทอดความรู้จากประเทศที่พัฒนาแล้ว มาสู่ประเทศที่กำลังพัฒนา

6. การฝึกอบรม หมายถึง การได้รับการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เช่น การฝึกอาชีพ การให้ความรู้ด้านสาธารณสุข ความรู้ทางด้านงานช่าง งานก่อสร้าง งานด้านการสหกรณ์การพัฒนาตามแนวคิดนี้มองว่าการฝึกอบรม คือ การศึกษา ทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เชื่อว่า จะต้องมีการศึกษา และเมื่อมีการศึกษาที่ดีคุณภาพชีวิตก็จะส่งผลดีขึ้นด้วย

แนวคิดกระบวนการการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) คือกระบวนการที่สังคมหรือกลุ่มสั่งสอน โดยตรงหรือโดยอ้อมให้ ผู้ที่จะเป็นสมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้และรับเอาระเบียบวิธีกฎเกณฑ์ ความประพฤติ และค่านิยมต่าง ๆ ที่กลุ่มได้กำหนดไว้เป็นระเบียบของความประพฤติและความสัมพันธ์ของสมาชิกของสังคมนั้น ซึ่งจะต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมตลอดชีวิต บล็อกแกงค์ ดอทคอม (2551)

ราชบัญญัติสถาน (2524, น. 370) ได้ให้ความหมายของการขัดเกลากายทางสังคม (Socialization) ไว้ว่าหมายถึง กระบวนการทางสังคมกับจิตวิทยาที่มีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางสังคมและสามารถอยู่ร่วมและมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างราบรื่น

การขัดเกลากายทางสังคม (Socialization) หมายถึง กระบวนการการเรียนรู้วัฒนธรรมและวัฒนธรรมย่อยของคนในสังคมหรือกลุ่มสังคม รวมถึงพฤติกรรมและการกระทำที่จะต้องแสดงตามบทบาทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (คลังปัญญาไทย, 2549)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2549, น. 20) ได้ให้ความหมายของการขัดเกลากายทางสังคม (Socialization) ไว้ว่าหมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนชั่วอายุหนึ่ง รวมถึงการเรียนรู้ระหว่างกันของคนชั่วอายุเดียวกัน ด้วยกระบวนการถ่ายทอดที่มีทั้งเนื้อหาสาระและการฝึกความชำนาญในการใช้เนื้อหานั้น ๆ โดยสรุปแล้ว การขัดเกลากายทางสังคม คือ การเรียนรู้ของสมาชิกในสังคม เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพตามความต้องการของสังคม

วิธีการขัดเกลากายทางสังคม สามารถแบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ

1. การขัดเกลากายทางสังคมโดยตรง เป็นการอบรมสั่งสอนโดยพ่อแม่ ซึ่งเปรียบเสมือนเบ้าหลอมที่สำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ใจคอ เพื่อให้เป็นไปตามที่สังคมคาดหวังได้
2. การขัดเกลากายทางสังคมทางอ้อมเป็นการได้รับการหล่อหลอมจากสังคมภายนอก โดยอาศัยทักษะการเรียนรู้ และการปรับตัวจากภายนอก เช่น การปฏิสัมพันธ์ภายในสังคม สื่อวิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนข่าวสารต่าง ๆ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลากายทางสังคม มี 3 แนวคิดพื้นฐาน ดังนี้

1. การขัดเกลากายทางสังคม เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมระหว่างคนรุ่นหนึ่ง กับคนอีกรุ่นหนึ่ง (socialization as enculturation) แนวคิดนี้มองว่า บุคคลรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกเขาอย่างตรงไปตรงมาโดยอัตโนมัติ ทั้งนี้เกิดขึ้นจากการรับรู้ซ้ำ ๆ เป็นเวลานาน จนซึมซาบเข้าไปโดยที่เกือบจะไม่มีมีการแปรสภาพวัฒนธรรมนั้น ๆ นับสำคัญของแนวคิดนี้อธิบายได้ใน 3 ลักษณะ คือ

1.1 เด็กรับเอาวัฒนธรรมอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีปฏิกิริยาตอบโต้หรือกลั่นกรองวัฒนธรรมแต่อย่างใด (passive recipient)

1.2 วัฒนธรรมมีความมั่นคงถาวร (stable culture) คงเส้นคงวา ไม่ขัดแย้งกัน

1.3 กระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีความสัมพันธ์กับกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอื่น ๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผลกัน แยกออกจากกันได้ยาก และเกื้อหนุนการคงอยู่ของวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ

แนวคิดนี้มุ่งแสดงให้เห็นถึงพลังในเชิงอนุรักษ์พลังงาน ที่ศึกษาสังคมขนาดเล็ก มีเสถียรภาพสูง ไม่เปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนแปลงน้อย จึงทำให้มองเห็นภาพของการขัดเกลาทางสังคมในรูปของกระบวนการ ซึ่งทำให้สังคมดำรงอยู่ตามแบบฉบับเดิม

2. การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการควบคุมส่วนบุคคล (impulse control) แนวคิดนี้มองว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการจำกัดขอบเขตแรงกระตุ้นทางธรรมชาติของบุคคลที่ติดตัวมาแต่กำเนิด หากปล่อยให้มันมีผลต่อพฤติกรรมโดยลำพังแล้ว อาจทำให้ส่งผลกระทบต่อคนในสังคมได้ กระบวนการทางสังคมจึงทำหน้าที่หล่อหลอมให้บุคคลผันแปรพฤติกรรมที่เกิดจากแรงกระตุ้นทางธรรมชาตินั้น ไปในทางที่สังคมยอมรับได้

แนวคิดนี้มีที่มาจากทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (psycho-analysis theory) ซึ่งมองว่า มนุษย์มีความต้องการทางธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งมีมาแต่กำเนิดก่อนที่จะมาเป็นสมาชิกของสังคม เช่น ความก้าวร้าว หรือตัณหาของบุคคล ซึ่งบุคลิกภาพนี้ซิกมันด์ฟรอยด์ เรียกว่า “อภิปิตา” (super ego) โดยเชื่อว่าการควบคุมด้วยการขัดเกลาทางสังคมไม่ใช่ว่าจะกระทำได้ผลแก่ทุกคนเสมอไป โดยเฉลี่ยแล้วสังคมประสบความสำเร็จในการป้องกันมิให้คนส่วนใหญ่ในสังคมแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวที่เกิดขึ้นจากแรงกระตุ้นทางธรรมชาติส่วนบุคคล ก่อให้เกิดความระส่ำระสายในสังคม

3. การขัดเกลาทางสังคมเป็นการเตรียมบุคคลเข้ารับบทบาทต่าง ๆ ในสังคม (role training) แนวคิดนี้มองว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการของสังคมที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลต้องปฏิบัติตามปทัสฐาน (norms) ของสังคม

ที่มาของแนวคิดนี้เกิดจากการมองว่า การที่สังคมจะดำรงโครงสร้างของมันอยู่ได้ก็ด้วยการสรรหาบุคคลมาสวมบทบาทต่าง ๆ ในสังคมได้ บุคลิกภาพ (personality) ของบุคคล และโครงสร้างทางสังคม (social structure) จึงเป็นระบบที่แยกต่างหากออกจากกัน และความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพส่วนบุคคลกับโครงสร้างทางสังคมจึงอาจมีหลายแนวทาง โดยกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจะทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมร้อยให้สองระบบไปด้วยกันได้ ดังนั้น การขัดเกลาทางสังคมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคคล และเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลการดำรงอยู่ ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งการขัดเกลาทางสังคมช่วยสร้างตัวตนขึ้นมา 3 อย่าง คือ

1. ภาพเกี่ยวกับตัวตน (self-image) โดยอาศัยการปะทะสัมพันธ์กับคนอื่น และโดยอาศัยภาษา ทำให้บุคคลเกิดความคิดเกี่ยวกับตนเองว่าเป็น “ฉัน” (I) โดยพฤติกรรมหรือการกระทำของคนที่มีต่อบุคคลนั้นเป็นเสมือนกระจกเงาที่ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นตัวตนของบุคคลนั้น

2. ตัวตนในอุดมคติ (idea-self) สร้างขึ้นจากทัศนคติที่คนอื่นมีต่อตน คนอาจสร้างภาพของสิ่งที่ควรจะเป็น เพื่อแสวงหาความรักและการรับรอง

3. ตัวตนปฏิบัติการ (ego) เป็นสิ่งที่เราทำได้ทำไปในแต่ละวัน โดยได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ เพื่อมุ่งหวังให้เด็ก ควบคุมและพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นช่วงสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการเป็นปึกแผ่นของตัวตน เช่น ความอดทน การมีระเบียบการยอมรับผิด

วัยที่จำเป็นต่อการขัดเกลาทางสังคม ได้แก่ เด็ก และวัยรุ่น องค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม คือ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถานศึกษา สำนักงานหรือองค์กรที่บุคคลสังกัดอยู่ สถาบันศาสนา และสื่อสารมวลชน

ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล (Traits and Factors Theory)

จากทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล (Traits and Factors Theory) สำเนา ขจรศิลป์ (2529, น. 25) ได้อธิบายว่าทฤษฎีนี้มาจากแนวพื้นฐานความคิดเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลที่กล่าวถึงว่าแต่ละบุคคล ประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ หลายลักษณะ เช่น เรื่องของความสามารถ ความสนใจ ความถนัด ตลอดจนบุคลิกลักษณะที่ถ่ายทอดออกมา การเป็นคนใจร้อน ไม่โง่งาย คนที่ชอบสังคม คนที่ชอบเก็บตัว ชอบความท้าทาย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ในการเลือกที่จะสืบทอดอาชีพทำนาของลูกหลานชาวนา จึงต้องพิจารณาและทำการวิเคราะห์ตัวเอง เพื่อให้สามารถเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสมและเป็นไปอย่างที่ต้องการ โดยมีหลักในการเลือกอาชีพ ดังนี้

1. วิเคราะห์ตนเอง ในที่นี้ได้อธิบายถึง บุคคลซึ่งจะต้องรู้จักที่จะวิเคราะห์คุณสมบัติและองค์ประกอบของตนเอง ทั้งในด้านความสามารถ ความสนใจ บุคลิกภาพ ความถนัด ตลอดจนพื้นฐานทางครอบครัว

2. วิเคราะห์อาชีพ โดยที่บุคคลจะต้องวิเคราะห์และศึกษาหาข้อมูลในสาขาอาชีพที่ตนสนใจถึงลักษณะงานที่รับผิดชอบ ความต้องการของตลาดแรงงาน รายได้ ความมั่นคง ตลอดจนโอกาสความก้าวหน้าในสายอาชีพ เป็นต้น

3. ใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกอาชีพ จะต้องอาศัยทั้งการวิเคราะห์ตนเอง และการวิเคราะห์อาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ถึงลักษณะดังกล่าว จะต้องอาศัยองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือก ดังนี้

3.1 ความถนัดและสติปัญญา เป็นองค์ประกอบหลักในการตัดสินใจเลือกอาชีพประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในบางสาขาอาชีพที่จำเป็นต้องใช้ทักษะและการเอาใจใส่เป็นพิเศษ เช่น อาชีพหมอ วิศวกร ฯลฯ

3.2 ความสนใจ บุคคลแต่ละคนมีความสนใจที่แตกต่างกันโดยธรรมชาติ ทั้งนี้ความสนใจจะมีผลต่อแรงจูงใจในการพยายามบากบั่นต่อสู้มากกว่าบุคคลที่ทำงานโดยที่ตัวเองไม่ได้สนใจ

3.3 ค่านิยม เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นตัวตนได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีค่านิยมที่ชอบช่วยเหลือคนอื่น งานที่เหมาะสมอาจเป็นนักสังคมสงเคราะห์ หมอ พยาบาล ในขณะที่เดียวกันหากบุคคลนั้นเป็นผู้ที่ชอบสิ่งใหม่ ๆ และมักคิดอะไรที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น อยู่เสมอ จึงอาจเหมาะสมกับงานด้านวิทยาศาสตร์

3.4 บุคคลแวดล้อม เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อน ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพทั้งสิ้น เช่น ตอนเด็กอาจชื่นชอบครูที่สอนภาษาต่างประเทศเป็นพิเศษ ที่นอกจากจะมีความรู้ในสาขาวิชานั้นเป็นอย่างดีแล้ว วิธีการสอนตลอดจนอรรถาธิบายนั้นทำให้ชื่นชอบ และสนใจที่เรียนวิชานี้เป็นพิเศษ ส่งผลให้การใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเรื่องที่ง่ายในปริบท

3.5 ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน ในบางสาขาอาชีพได้มีการกำหนดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเป็นเกณฑ์ ดังนั้นผลการศึกษาก็เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการเข้าต่อยอดในสาขาอาชีพนั้น ๆ

3.6 ครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของโอกาสทางการศึกษา สำหรับครอบครัวที่มีรายได้ระดับปานกลางขึ้นไปมีทุนทรัพย์เพียงพอในการส่งบุตรหลานเข้าสู่สถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียง ซึ่งจึงผลต่อการเข้าถึงการประกอบอาชีพมากกว่าบุคคลที่มีรายได้น้อย

3.7 บุคลิกภาพและการปรับตัว เนื่องจากบุคคลแต่ละคนมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ดังนั้นการเลือกอาชีพในสิ่งที่ตนต้องการนั้น จะต้องอาศัยการปรับตัว ปรับพฤติกรรมบางอย่างเพื่อให้สอดคล้องกับอาชีพที่เลือก

3.8 ถิ่นที่อยู่และค่านิยมในชุมชน ถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ เนื่องจากหากบุคคลนั้นอยู่ในสังคมที่มีการนิยมทางวัตถุ ให้ความสำคัญกับเงินทองสูง ดังนั้นหากเลือกอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้เป็นอย่างดี ก็จะทำให้เกิดการยอมรับจากสังคม แต่หากสังคมใดให้ความสำคัญกับความรู้ผิดชอบชั่วดีของสังคม โอกาสของการเลือกประกอบอาชีพของคนในสังคมก็จะเปลี่ยนแปลงไป

ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอาชีพของเกอแลต (Gellat)

เกอแลต (Gellat, 1926, อ้างถึงใน อภิศักดิ์ ดวงภักดี, 2550, น. 32) ได้มีการกล่าวถึงการตัดสินใจโดยนำเสนอว่า การตัดสินใจที่ดีและมีคุณภาพนั้น จะต้องมีการบวนการอย่างไร

ในเรื่องนี้เกอแลต มองว่าบุคคลจำเป็นต้องมีระบบการทำงานผล และระบบค่านิยมที่ต้องใช้ร่วมกันในการตัดสินใจระหว่างตัวเลือกที่บุคคลอาจจะพึงพอใจหรือที่คาดหมายไว้ภายใต้สภาวะที่ยังไม่แน่นอนและได้นำเสนอโมเดลในเรื่องการตัดสินใจไว้ว่า ข้อมูลข่าวสารนั้นเปรียบเสมือน “เชื้อเพลิง” ที่บุคคลต้องตัดสินใจ อาจจะตัดสินใจให้เสร็จสิ้น หรืออาจจะยังต้องการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อจะนำไปสู่การตัดสินใจครั้งสุดท้าย และอาจยังไม่สิ้นสุดหากมีข้อมูลใหม่เข้ามา

กระบวนการตัดสินใจของเกอแลต แบ่งออกเป็น 3 ส่วน แต่ละส่วนประกอบด้วยเนื้อหาที่ระบุถึงความต้องการที่แตกต่างกัน อีกทั้งข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทั้งในแง่ของทางเลือกและความเสี่ยงของแต่ละทางเลือก เช่น ข้อมูลในการประกอบอาชีพธุรกิจ และความเสี่ยงของการประกอบธุรกิจ หรือหากเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นจะมีความเสี่ยงอย่างไร การทราบข้อมูลจะช่วยให้ผู้เลือกเข้าใจถึงระดับของความเสียวว่า สมควรที่จะเลือกทางนั้นหรือไม่อย่างไร ถ้าเลือกไปแล้วความสูญเสียที่จะตามมานั้นคุ้มหรือไม่ที่จะเสี่ยง ซึ่งแตกต่างกันในแต่ละบุคคล คนบางคนเป็นคนที่กล้าได้กล้าเสีย แต่บางคนก็ระมัดระวังไม่ยอมเสี่ยง ในส่วนของการเลือกอาชีพนั้นบางคนอาจไม่ชวนขายข้อมูลทางอาชีพก่อนการตัดสินใจ ทำให้ต้องถูกจำกัดอยู่กับตัวเลือก

เพียงไม่กี่ตัว ในขณะที่บางคนมีตัวเลือกทางอาชีพมากมาย และสามารถคิดเปรียบเทียบถึงผลที่จะตามมาของแต่ละตัวเลือกได้

กระบวนการตัดสินใจเป็นวัฏจักรธรรมชาติ แบ่งเป็นขั้น ๆ ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายในการเลือก โดยการกำหนดตัวเลือกตามความต้องการการเลือกอาชีพ ซึ่งอาจจะจะมีตัวเลือกที่หลากหลายก็ได้

2. การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลือก เช่น การศึกษาถึงความต้องการของตลาดแรงงาน คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพ สวัสดิการที่ได้รับ การอบรมต่าง ๆ เพื่อเข้าสู่อาชีพ ในขณะเดียวกันบุคคลต้องรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเองว่า มีความสนใจ มีค่านิยม มีความสามารถและทัศนคติอย่างไร เพื่อนำข้อมูลเกี่ยวกับตนเองเพื่อทำนายถึงความเป็นไปได้ และผลที่จะเกิดขึ้นตามมาหลังจากการตัดสินใจเลือกแล้ว

3. ทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบค่านิยมของตนเอง แล้วนำมาประกอบการพิจารณาตัดสินใจตัวเลือกที่เหมาะสมกับตนมากที่สุด

4. การตัดสินใจแบบเด็ดขาด หรือไม่ก็ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม หากเป็นการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมอีกก่อนการตัดสินใจ บุคคลก็จะกลับมาสู่ที่ 2 ใหม่อีกครั้ง และจะเป็นเช่นนั้นจนกว่าบุคคลจะตัดสินใจได้

จะเห็นได้ว่าไม่มีทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายการตัดสินใจเลือกอาชีพ เนื่องจากการตัดสินใจของบุคคลประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่างที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว เช่น ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ปัจจัยด้านเพศ ปัจจัยด้านสติปัญญา ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมหรือทางสังคม เช่น การสนับสนุนจากเพื่อนและครอบครัว ในบางสาขาอาชีพยังต้องคำนึงถึงสังคมและวัฒนธรรม เช่น เพศหญิงที่เลือกเป็นครู ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับได้ ในทางกลับกันหากเพศหญิงเลือกที่จะเป็นนักบิน ซึ่งสังคมยังไม่ค่อยยอมรับ ทั้งนี้การตัดสินใจของแต่ละบุคคลจะมีการรวบรวมข้อมูล สังเกตและเรียนรู้ในการประเมินทางเลือกโดยผ่านกระบวนการการตัดสินใจอย่างมีระบบ โดยใช้เหตุผลหลายอย่าง ผสมผสานกับปัจจัยส่วนบุคคลและองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจเลือกอาชีพอย่างเหมาะสม

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการเลือกประกอบอาชีพ

การิสัน (อ้างถึงใน อัจฉรา สุชากรมณ์ และคณะ, 2540, น. 44) ได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของนักเรียนโดย แบ่งออกเป็น

1. องค์ประกอบทางด้านบุคคล ได้แก่ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง เพื่อน ตลอดจนเด็กที่รู้จัก

2. องค์ประกอบส่วนตัว ได้แก่ เพศ สถิติปัญญา ค่านิยม ความสนใจ และเจตคติที่มีต่ออาชีพนั้น ๆ

3. องค์ประกอบด้านสังคม ได้แก่ ความต้องการของตลาดแรงงานต่อแต่ละสาขาอาชีพ ค่านิยมทางสังคมที่ส่งผลถึงโอกาสที่จะได้งานทำและความก้าวหน้าในการทำงาน

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามีองค์ประกอบมากมายที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเลือกอาชีพ สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ปัจจัยที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา รวมถึงอิทธิพลด้านประกอบอาชีพทำนาของพ่อแม่

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นแนวคิดทางสังคมวิทยา แนวหนึ่งที่ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใต้สังคมที่เป็นพลวัต

วิลเบอร์ มัวร์ (อ้างถึงใน วิเชียร รักการ, 2529) ได้ให้คำนิยามของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการกระทำและการปะทะสังสรรค์รวมทั้งผลของการกระทำและโครงสร้างที่ก่อให้เกิดปทัสถานอย่างเห็นได้ชัด

ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนี้เราอาจจำแนกได้เป็น 2 ประการ

1. การพิจารณาในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social change) เป็นการศึกษาถึงระดับของพฤติกรรม ซึ่งหมายถึง การพิจารณาการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติ การแสดงออกต่าง ๆ ที่เกิดจากการปะทะสังสรรค์ของสมาชิกสังคม

2. การพิจารณาในแง่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural change) เป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับปทัสถาน (Norms) อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของระบบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ครอบคลุมสังคมนั้นและเมื่อเราพูดถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมก็จะครอบคลุมไปถึงระเบียบกฎเกณฑ์ ทศนคติ ค่านิยม แบบแผนของความสัมพันธ์ สถานภาพและบทบาทกฎหมาย ซึ่งการประพฤติปฏิบัติไปตามปทัสถานเหล่านี้จะอยู่ในโครงสร้างของสังคม

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยทั่ว ๆ ไปสังคมจะไม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแบบที่เรียกว่าเปลี่ยนแปลงอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ หากแต่

การเปลี่ยนแปลงนั้นจะมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ย่อย ๆ (Social relations) โดยทั่ว ๆ ไป ตัวอย่างเช่น ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ หรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ เป็นต้น แต่หากความสัมพันธ์เหล่านี้ดำเนินต่อไปในลักษณะเดียวกันอยู่ ก็อาจมีผลทำให้ความสัมพันธ์ที่เป็นแบบแผนหรือความสัมพันธ์ระดับโครงสร้างของสังคมเปลี่ยนแปลงไป

ระดับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างน้อยมีด้วยกัน 2 ระดับ คือ

1. ระดับกลุ่มคนย่อย ๆ เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มคนบางกลุ่ม ทั้งนี้ เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกลุ่มอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงปทัสถานและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมได้

2. ระดับสถาบันหรือระดับองค์การ การเปลี่ยนแปลงระดับนี้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในสถาบันครอบครัว สถาบันทางเศรษฐกิจหรือสถาบันการเมืองและการปกครอง เป็นต้น และการเปลี่ยนแปลงในระดับนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมได้ เช่นเดียวกัน

การเปลี่ยนแปลง คือ การเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของสิ่งหนึ่งเมื่อเวลาต่างกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการในการที่จะศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านใด เช่น การศึกษาถึงพฤติกรรมของบุคคล คือการประพฤติปฏิบัติของบุคคลหรือกลุ่มคนนั่นเอง พฤติกรรมที่แสดงออกนี้จะมีลักษณะบทบาทที่ถูกกำหนดโดยสถานภาพทางสังคม ซึ่งอาจมีความสอดคล้องหรือแตกต่างจากสิ่งที่สังคมคาดหวังไว้จากเดิม เช่น บทบาทของสตรีในสมัยก่อนที่จะต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน มีบทบาทในการดูแลบ้าน ลูก และสามี แต่ในสภาพปัจจุบัน บทบาทของสตรีได้เปลี่ยนไปโดยสตรีจะต้องออกทำงานนอกบ้าน ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

โดยที่นักสังคมวิทยามานุษยวิทยามองสังคมเป็นระบบกระทำการ (System of Action) การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบสังคมหนึ่ง ๆ ก็ย่อมจะสามารถพิจารณาสาเหตุออกได้เป็น 2 ประการใหญ่ ๆ ดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีสาเหตุมาจากภายในระบบของสังคมเอง
2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีสาเหตุมาจากภายนอกของระบบของสังคม

1. การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุขึ้นมาจากภายในของระบบสังคมนั้น มีตัวการที่สำคัญ

2 ประการคือ

ก. การประดิษฐ์คิดค้น (Invention) เป็นการนำเอาเทคนิควิธีหรือความคิดที่มีอยู่เดิมมาผสมผสานกับความรู้ใหม่ ๆ ประกอบด้วย การประดิษฐ์คิดค้นทางวัตถุ เช่น รถยนต์ โทรทัศน์ เครื่องบิน หรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และการประดิษฐ์คิดค้นทางสังคม เช่น การคิดสร้างกฎหมายใหม่ ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือลัทธิทางศาสนาใหม่ ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลทำให้การดำเนินชีวิตในสังคมนั้นเปลี่ยนแปลงไป

ข. การอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ของสังคมได้อย่างไม่ครบถ้วน (Imperfect socialization) เดิมครอบครัวถือเป็นสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอด ตลอดจนหล่อหลอมสมาชิกในครอบครัวให้มีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับสังคม แต่ในสภาพปัจจุบันทำให้พ่อแม่ต่างก็ต้องดิ้นรนทำมาหากิน จนบางครั้งไม่สามารถทำหน้าที่ในการขัดเกลาพฤติกรรมของสมาชิกได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นภาระเหล่านี้จึงต้องตกอยู่กับสถาบันการศึกษา และปู่ย่าตายายเป็นผู้รับช่วงในการอบรม สั่งสอนอีกต่อหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสถาบันการศึกษาละเลยหรือไม่สามารถขัดเกลา หรือถ่ายทอดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้อย่างเต็มที่ เด็กจะมีโอกาสที่จะมีพฤติกรรมที่สังคมไม่พึงประสงค์สูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมอย่างสมบูรณ์

2. การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุมาจากภายนอกระบบสังคม

การเปลี่ยนแปลงที่มีสาเหตุจากภายนอกระบบสังคมนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการติดต่อกันอันเป็นกระบวนการที่มีทั้งการให้และการรับ ทั้งนี้เพราะว่าตามปกติจะมีการปะทะสังสรรค์กันระหว่างวัฒนธรรมของแต่ละสังคมที่เข้ามาติดต่อกัน การเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุนี้ปรากฏให้เห็นหลายรูปแบบ ซึ่งในที่นี้จะจำแนกออก 2 ประการ คือ

ก. การแพร่กระจาย (Diffusion) การแพร่กระจายหมายถึงการที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่จะมาจากการแพร่กระจาย ตัวอย่างเช่น ในสังคมไทยได้รับเอาการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตกในเรื่องเกี่ยวกับการแต่งกาย สวมเสื้อนอก ผูกเนคไท สวมกระโปรง สวมรองเท้าส้นสูง หรือการที่คนไทยรับเอาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอินเดียในด้านพระพุทธศาสนา รับเอาค่านิยมในด้านความขยันอดทน การเอาประโยชน์จากคนอื่นจากวัฒนธรรมจีน เป็นต้น

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีทั้งในด้านวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุ การที่วัฒนธรรมแตกต่างกันมาปะทะกันก็จะเกิดการเปรียบเทียบและวัฒนธรรมเด่นก็จะแผ่กระจายออกไปเมื่อคนส่วนใหญ่เห็นว่าดีก็จะรับเอามาปฏิบัติโดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านวัตถุนั้นง่ายกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ นอกจากนี้การสื่อสารการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วในปัจจุบันมีส่วนช่วยให้การแพร่กระจายเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

ข. การยืมทางวัฒนธรรม (Cultural borrowing) การยืมวัฒนธรรมนี้จะมีลักษณะของการแลกเปลี่ยน (Exchange) เมื่อมีการยืมแล้วก็จะมีการนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของสังคมนั้น ตัวอย่างเช่น สังคมไทยของเราในปัจจุบันได้มีการยืมวัฒนธรรมตะวันตกมาปรับใช้มากมาย ทั้งภาษาพูด การแต่งกาย ทศนคติ ค่านิยม ลัทธิการปกครองแบบประชาธิปไตย รถยนต์ รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

ผลการศึกษาและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาผลการวิจัยได้มีงานวิจัยหนึ่งที่ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2551, น. บทคัดย่อ) ศึกษาถึงชีวิตความเป็นอยู่ สภาพพื้นฐานทางทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา สภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของชาวนา พฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนา ตลอดจนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพของชาวนาในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จำนวน 7 ตำบล 379 ครัวเรือน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ผลการวิจัยพบว่า ชาวนาส่วนใหญ่ในเขตอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีพื้นฐานการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่เฉลี่ย 5 คน มีพื้นที่ทำนา 43 ไร่ โดยเป็นของตนเองเฉลี่ยครอบครัวละ 24 ไร่ ส่วนใหญ่มีเงินไม่พอใช้และมีหนี้สิน ชาวนาส่วนใหญ่มีอาชีพเสริม มีการรับข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ในระดับมาก การมีส่วนร่วมกิจกรรมกับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่จะร่วมกิจกรรมงานของเพื่อนบ้าน ด้านสุขภาพของครอบครัวมีเจ็บป่วยบ้าง เมื่อเจ็บป่วยจะไปรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ มีการเจ็บป่วยจากสารเคมีมากถึงร้อยละ 25.5 และเมื่อมีปัญหาชาวนาส่วนใหญ่จะปรึกษากับญาติพี่น้อง ในขณะเดียวกันผลการศึกษาสภาพปัญหาของชาวนาพบว่าชาวนามี ปัญหาด้านเศรษฐกิจโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาเรื่องผลผลิตและราคาผลผลิตมากที่สุด สภาพปัญหาด้านสุขภาพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีปัญหาเรื่องบริการด้านสาธารณสุขสภาพปัญหาด้านสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย สำหรับการศึกษถึงสภาพพฤติกรรมการแก้ปัญหาของชาวนาพบว่า ชาวนาใช้พฤติกรรมการแก้ปัญหาแบบมุ่งแก้ไขปัญหายุ่งอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่จะยอมรับปัญหา และพยายามควบคุมสถานการณ์บางส่วนที่ทำได้ ชาวนา ใช้พฤติกรรมการแก้ไขปัญหามุ่งแก้ไขอารมณ์อยู่ในระดับปฏิบัติน้อย ส่วนใหญ่จะมองโลกในแง่ดี และหาความสบายใจจากคนใกล้ชิด ด้านปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

สังคม สุขภาพ และพฤติกรรมในการแก้ปัญหาของชาวนาพบว่า ปัจจัยด้านเพศ ระดับการศึกษา ขนาดของครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจ การปรึกษากับบุคคลอื่น ระดับราคาผลผลิต การรับข้อมูลข่าวสาร สภาพสุขภาพของสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสังคม ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนผลผลิต ขนาดของครอบครัว การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสภาพปัญหาด้านสุขภาพ ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ระดับการศึกษา จำนวนผลผลิต การปรึกษากับบุคคลอื่น สถานภาพสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว การเจ็บป่วยจากสารเคมี และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการแก้ปัญหาโดยรวม ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ สถานภาพทางเศรษฐกิจ จำนวนผลผลิต ระดับราคาผลผลิต

งามพิศ สัตย์สงวน และคณะ (2542, น. บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย : ศึกษากรณีบ้านนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการศึกษาพบว่า ประชากรในพื้นที่ประกอบอาชีพทำนา และส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองต้องเช่าที่ดินจากผู้ที่มีฐานะดีในหมู่บ้าน การวิจัยในเรื่องนี้ได้ศึกษาต่อถึงปัญหาและการปรับตัวของชาวนาในพื้นที่ พบว่าชาวนาในพื้นที่ได้ประสบกับปัญหามากมายจากการทำนาทั้งปัญหาการขาดแคลนแรงงานในระบบการผลิต การพึ่งพิงเทคโนโลยีทางการผลิตสมัยใหม่ กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ผลผลิตราคาตกต่ำและไม่สามารถกำหนดราคาขายผลผลิตเองได้ การผลิตไม่คุ้มทุน ไม่มีเงินทุน ต้นทุนการผลิตสูง ภาวะธรรมชาติ ไม่มีการรวมกลุ่มกันแก้ปัญหา และนโยบายของรัฐในการช่วยเหลือชาวนาที่ไม่เป็นผล โดยชาวนาได้มีการปรับตัวต่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ในปัจจุบันโดยการ เลิกอาชีพทำนา และหันไปทำอาชีพรับจ้างขายแรงงาน ทั้งในหมู่บ้านและในเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อแนวโน้มในการอนาคตที่จะมีชาวนาในบ้านนาลดลง

การวิจัยในเรื่องนี้ได้ศึกษาต่อถึงทัศนคติในการประกอบอาชีพของลูกหลานชาวนา โดยการสัมภาษณ์ชาวนา และลูกหลานชาวนาในหมู่บ้านจำนวน 37 ครอบครัว พบว่า ชาวนาส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้ลูกหลานประกอบอาชีพทำนา และปรารถนาให้ลูกหลานประกอบอาชีพอื่น ๆ เพื่อนำรายได้มาจุนเจือครอบครัว ร้อยละ 13.3 ต้องการให้ลูกหลานสืบทอดการทำนา เนื่องจากเป็นอาชีพของปู่ ย่า ตา ยาย และกลัวว่าไม่มีใครทำนาในอนาคต ชาวนาอีกร้อยละ 23.4 ต้องการให้ลูกหลานตัดสินใจเอง และผลการสัมภาษณ์จากลูกหลานชาวนาพบว่า ลูกหลานชาวนาส่วนใหญ่ไม่ต้องการสืบทอดอาชีพการทำนา โดยให้เหตุผลว่า อาชีพทำนามีแต่ยากจน รายได้ไม่

เพียงพอ แต่รายได้จากการรับจ้างแน่นนอนกว่าและมากกว่า ไม่ต้องลงทุน ไม่ต้องกลัวขาดทุน
 เนื่องจากการทำนามีแต่ขาดทุนและผลที่ได้ไม่คุ้มกัน

กรอบแนวคิดในการศึกษา

